

УСТАНИЧКА ФРУШКА ГОРА

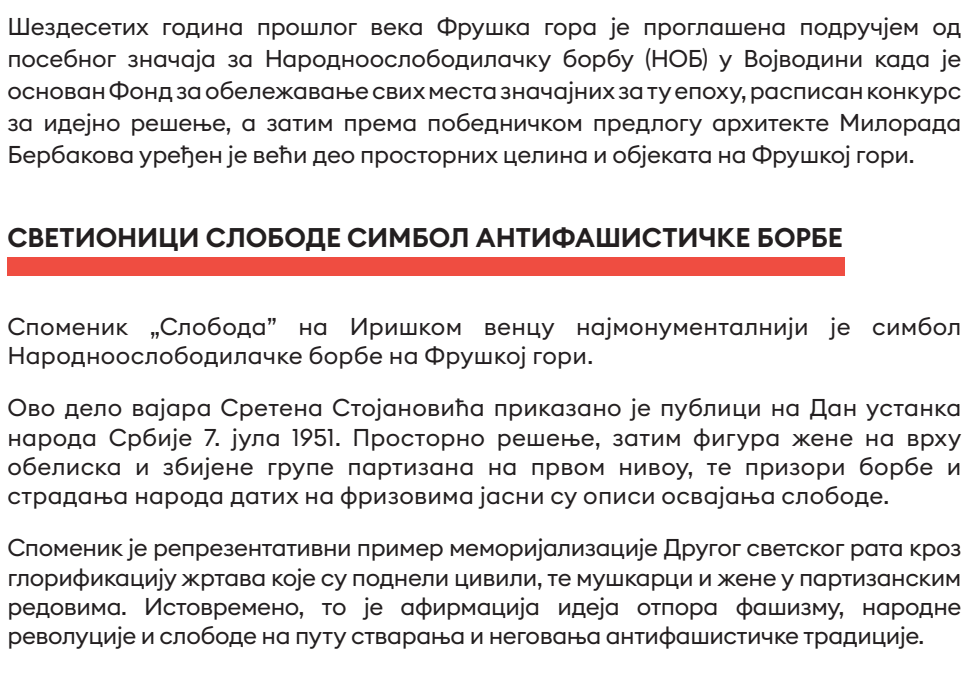
СПОМЕНИК ПАЛИМ БОРЦИМА НОБ-А И ЖРТВАМА ФАШИСТИЧКОГ ТЕРОРА - ЛЕЖИМИР

УСТАНИЧКА И СЛОБОДАРСКА ФРУШКА ГОРА (1941-1945)

Други светски рат на територији Краљевине Југославије започео је њеним сломом у априлу 1941. а затим и њеним комадањем. Срем је био део фашистичке, квислиншке Независне Државе Хрватске. Већ у јесен исте године на Фрушкој гори су се формирале прве партизанске јединице: прво Фрушкогорски, а затим и Подунавски партизански одред који су каналисали оружану борбу народа против фашиста – усташа и Немаца.

Сремски партизани су у лето успешно организовали прикупљање жита за потребе народа и партизанских бораца, а у јесен 1942. створили слободну територију на Фрушкој гори која је „обухватала преко 40 насељених места”. Током офанзива Немаца и усташа 1942, 1943. и 1944. масовно је страдало српско становништво, Јевреји, Роми и антифашисти свих националности.

Страдала је баштина српског народа међу којом су била читава насеља и фрушкогорски манастири. Спаљени и расељени су Лединци, Раковац, Бешеновски Прњавор, Гргетег, Велика Ремета, Прибина Глава и Ђипша. Оружани окршаји партизана против фашиста наставили су се током 1943. и 1944. да би после ослобођења Београда јединице Народноослободилачке војске Југославије и Црвене армије, после пробоја Сремског фронта у априлу 1945. ослободиле Срем и Фрушку гору.

СПОМЕН-ОБЕЛЕЖЈЕ РОХАЉ БАЗЕ

До Другог светског рата ту се налазио заселак Стари Дивов где је живело двадесетак русинских породица, а према презимену једне од њих, у чијој кући су партизани боравили, простор је назван Рохалј базе. Већ у јесен 1941. овде је био сигуран простор за партизанске борце и народ Фрушке горе.

Ту су се налазиле житне базе, пекара, кланица, радионице за поправку оружја и оруђа, база за опоравак ранењика и бораца и повремено седиште Штаба Народноослободилачких партизанских одреда Срема. Одавде су полазили транспорти за снабдевање војвођанских партизанских јединица које су прешле у Босну.

СПОМЕН-КОМПЛЕКС РОХАЉ БАЗЕ

СПОМЕНИК „СЛОБОДА”

Током офанзива фашиста против партизанских бораца и народа простор Рохалј база био је 1942, 1943. и 1944. попрिште огорчених борби. У близини, на Шућаковом извору налази се Спомен-чесма посвећена 2. чети Фрушкогорског партизанског одреда, чији је то био рејон деловања. Овде је 1942. основана и 5. чета Фрушкогорског партизанског одреда. Уређење простора плански је започето седамдесетих година прошлог века. Према пројекту архитекте Милорада Бербакова заштићени су затчени гробови партизанских бораца, изграђен амфитеатар, реконструисана Рохалјева кућа, где је смештена и одговарајућа изложбена поставка и изграђен прилазни пут.

СПОМЕН-КОМПЛЕКС ЈАБУКА

ОД ХАЈДУЧКОГ БРЕГА ДО ЛЕТЕНКЕ

На излетишту Летенка је данас Школа у природи Покрајинског завода за спорт и медицину спорта, смештена у некадашњем Омладинском насељу Летенка изграђеном 1975. То је простор заштићене природе унутар Националног парка „Фрушка гора”. Истовремено, Покрајински завод за заштиту споменика културе под претходну заштиту ставио је објекте, споменике и гробове у оквиру Летенке и око ње. У тај корпус спада и гроб Спасеније Игњатовић и Максe Перишица поред Партизанског пута и Споменик посвећен Фрушкогорском партизанском одреду на потесу Хајдучки брег у непосредној близини.

СПОМЕН-КОМПЛЕКС ЈАБУКА

Спомен-комплекс Јабuka – „светионик и цвет слободе устаничке Војводине” је током Другог светског рата био простор окуљања првих партизана и активности Фрушкогорског партизанског одреда и места где је 1943. основана 8. војвођанска Народноослободилачка ударна бригада. Тада је шири простор Јабукe најчешће био слободна територија, сигуран простор за народне збегове, али и првомајске прославе, партизанску болницу и повремено седиште Штаба Народноослободилачких партизанских одреда Срема, те место где се налазило партизанско гробље. Према пројекту архитекте Милорада Бербакова простор је уређен 1974.

РАКОВАЧКА ЕПОПЕЈА

Споменици НОБ-а у невеликом фрушкогорском селу, Раковац су парадигма оружане борбе против усташа и Немаца и страдања народа током одмазде фашиста. Спомен-обележје Каменолом подигнут је на месту где су „мештани Раковца и родници Каменолома сврстани у две борбене десетине” и септембра 1941. положили Партизанску заклетву. Текст заклетве исписан је у унутрашњости споменика, а имена погинулих партизанских бораца сврстана на једној табли, као и имена побијених Раковчана на две табле, одмах до централног споменика, сведоче

СПОМЕН-ОБЕЛЕЖЈЕ КАМЕНОЛОМ – РАКОВАЦ

ЦИГАНСКИ ЛОГОР

размере страдања народа. Испред су подигнуте бетонске вертикале које стреме у висину симболишући увек присутну тежину за слободом.

У месту је Споменик „Стручица”, рад архитекте Мирка Крстоношића, који обележава место где су у августу 1942. погинули Ђорђе Марковић и Вељко Пауновић, командант и комесар Штаба Народноослободилачких партизанских одреда Срема, као и партизански борац и курир, Зенцел Хуњади.

О ЈУНАКИЊИ И ЈУНАКУ

Борба на живот и смрт против усташа и Немаца у народном памћењу задржала је многе јунаке и јунакиње међу којима су Радинка Витасовић Лепињица (1924-1943) и Бошко Палковљевић Пинки (1920-1942). Радинка Витасовић, скромна девојка из Лађарка, у јулу 1942. је постала болничарка, а затим и партизанка са пушком у руди Фрушкогорског партизанског одреда. Током борбе са Немцима код Нештина тешко је рањена, а издана је на путу ка Широком долу где се налазила партизанска болница. Радинкина браћа Тривун, Ранко и Стево такође су страдали током Народноослободилачке борбе, ипак погибија деветнаестогодишње партизанке оставила је неприкосновени траг у сећањима народа и поезији инспирисаној партизанском борбом, као што потврђује песма Богдана Чиплића „На Широком долу”:

...Под дивљаком - крушком на Широком долу, скупила се чета сремских партизана. Ископана раставорила крило. Борац-Лепињица умрла од рана...

Бошко Палковљевић је током двадесет две године живота успео да буде члан Окружног комитета Савеза комунистичке омладине Југославије, један од првих партизана на Фрушкој гори, заменик команданта Фрушкогорског партизанског одреда, онај који је, уз неколико старијих комуниста, успешно прихватио комунисте побегле из Митровачког затвора 1941. једини који се прихватио задатка и успео да у јануару 1942. успостави контакт са Врховним штабом Народноослободилачке борбе и Партизанских одреда Југославије у Босни.

СПОМЕНИК НА МЕСТУ ПОГИБИЈЕ БОШКА ПАЛКОВЉЕВИЋА ПИНКИЈА

Ипак, ови низани подаци које нуди историографија не говоре о томе колико је он у народном предању и сећању био див-јунак, онај који је чинио чуда подвизима као што су дизање у ваздух железничке композиције и моста, или у директном сускобу са фашистима.

Његова погибија у близини Широких ледина 1942. је била храброст и жртва коју је спремно поднео штећити народни збег. Смрт бораца за слободу никад није коначна, јер саси о слободи живи у његовим делима.

За народног хероја проглашен је још 1943. а његови посмртни остаци су пренети на Спомен гробље у Сремској Митровци. У близини Широких ледина на месту његове погибије данас је спомен-обележје које ретко ко може пронаћи.

СПОМЕН-ОБЕЛЕЖЈЕ ЛЕПИЊИЦИН ГРОБ

ИЗЛЕТИШТЕ БРАНКОВАЦ

Главна литература:

- Душко, М. Ковачевић. „Историја Фрушке горе у Другом светском рату” у: Фрушка гора ур. Небојша Јовановић. 207-217. Београд: Завод за уџбенике, 2007.
- Мачек, Јован. Споменици револуције Војводине. Нови Сад: Покрајински завод за заштиту споменика културе Војводине, 1987.
- Списак спомен-комплекса и спомен обележја НОБ-а у ширем рејону Партизанског пута преузет је из Просторног плана Подручја посебне намене Фрушка гора (нацрт), ЈП Завода за урбанизам Војводине Нови Сад, 2018.

О ГРАДИТЕЉИМА СПОМЕНИКА НОБ НА ФРУШКОЈ ГОРИ

По пројекту архитекте Милорада Бербакова уређен је већи део просторних целина и објеката на Фрушкој гори, а овде треба споменути и вајара Сретена Стојановића („Слобода”, Иришки венац), вајара Павла Радовановића (споменици у Лежмицу, Сремским Карловцима и Лединцима), архитекту Мирка Крстоношића („Стручица”, Раковац), Зорицу Келину-Исаковић и Миодрага Недељковића (Партизанско спомен-гробље и спомен-обележје жртвама фашистичког терора – Свилош).

ДУЖ ПАРТИЗАНСКОГ ПУТА

Фрушкогорска трансверзала – најстарија (осн. 1956) и највећа (164,7км) планинарско-рекреативна стаза у Србији, има следеће контролне тачке дуж Партизанског пута: Рохалј-базе, Јабука, Црвени чот, Бранковац, Змајевац, Иришки венац, ТВ торањ.

Више информација можете пронаћи на интернет страници: <http://planinari.org.rs/transverzale/fruskogorska.html>

Фрушкогорски маратон је најстарија и најугледнија спортска и рекреативна манифестација у овом делу Европе, која се у континуитету одржава већ четири деценије. Окупља љубитеље пешачења, рекреативце и такмичаре

који се сваке године крајем априла или почетком маја окупе на Фрушкој гори да би савладали једну од многих понуђених стаза. За 2021. љубитељима планинарења, пешачења и боравка у шумама Фрушке горе понуђено је 19 стаза од којих је 14 за рекреативце. Пет стаза су такмичарске, сертификоване од Међународне пешачке асоцијације. Међу контролним тачкама унутар 19 понуђених стаза налазе се и оне дуж Партизанског пута: Папратски до, Летенка, Црвени чот, Бранковац, Змајевац, Краљева столица, ТВ торањ и Астал.

Више информација можете пронаћи на интернет страници: www.fruskogorski-maraton.com/staze-maratona/

Буковачки маратон је спортско рекреативна манифестација коју већ скоро две деценије, другог викенда у септембру, организује Планинарско друштво „Вилина Водица” из Буковца. Међу понуђеним стазама су и оне на којима се трасама налазе контролне тачке распоређене дуж Партизанског пута: ТВ торањ, Спортски центар Гусле и Иришки венац.

Више информација можете пронаћи на интернет страници: <http://www.vilinavodica.org.rs/>

Трансверзала Сремски фронт има осам контролних тачака од којих је последња, манастир Ђипша, у обухвату ове карте.

Више информација можете пронаћи на интернет страници: www.planinari.org.rs/transverzale/sremskifront.html

Љубитељи планинарења или шетњи Фрушком гором, имају могућност да изабере неки од многих понуђених традиционалних програма које организују новосадска планинарска друштва. Међу програмима најдужу традицију има „Пешачење у природи” ПСД „Железничар”. Данас постоји понуда пешачења, „шумарења”, пешачења за почетнике, за децу са родитељима... за готово сваки дан у седмци које организују ПД „Вилина водица”, ПСД „Поштар” ПД „Фрушка гора”, ПД „Нафташ” (за чланове) о чему редовно обавештава Туристичка организација Града Новог Сада.

ИРИШКИ ВЕНАЦ

Импресум
Туристичка мапа Устаничка Фрушка гора

Издавач:
Туристичка организација Града Новог Сада

За издавача:
Бранислав Кнежевић

Текст:
Гордана Стојаковић

Теренски рад:
Гордана Стојаковић, Драган Куруџић и Милош Дуњић, мај-јун 2021.

Фотографија:
Драган Куруџић, Александар Милутиновић

Лекторски послови:
Lingua – Агенција за преводeње, Снежана Гаозденца ПР

Дизајн, мапа и припрема за штампу:
Зоран Кузмановић - ЕНЕА ЛТД, Марио Леш - Студио ЛешАРТ

Штампа:
Футура, Нови Сад

Тираж:
1000 ком.

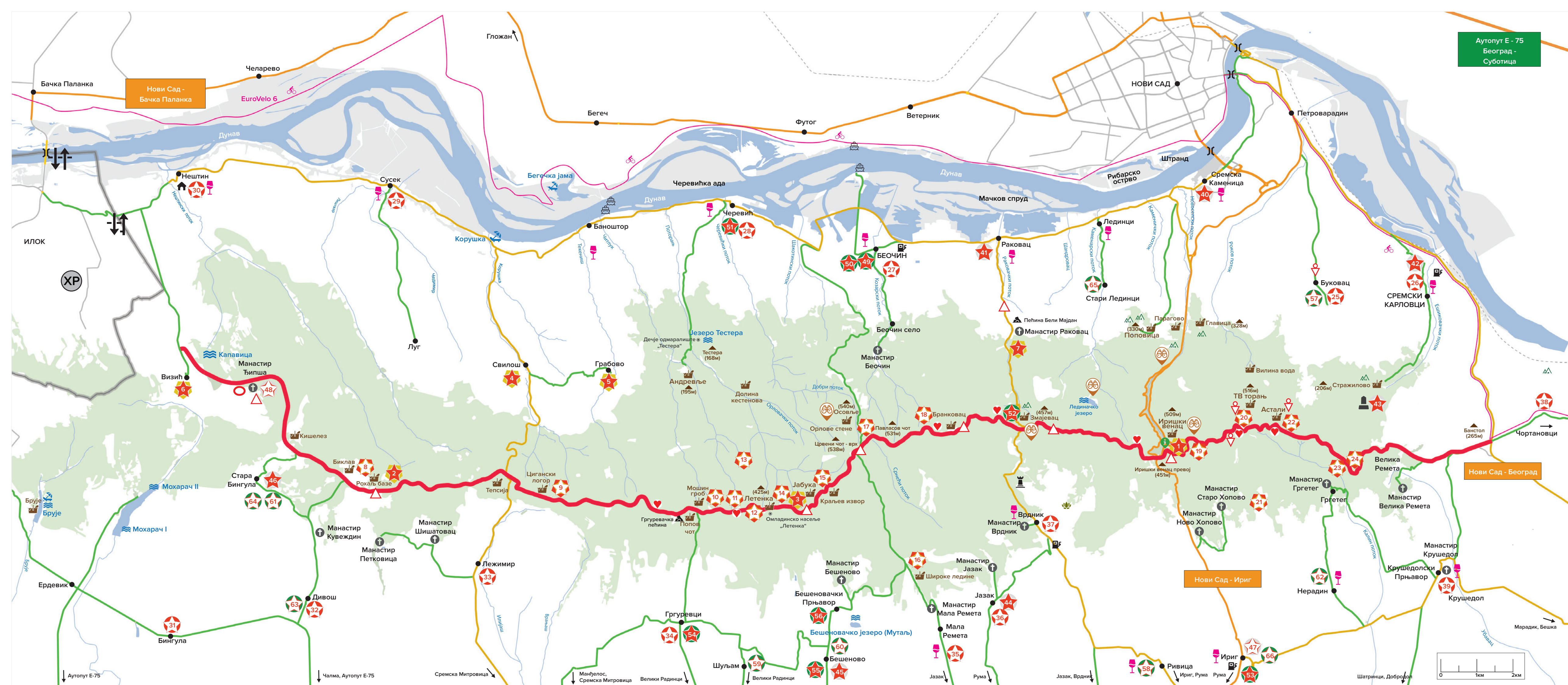
ISBN 978-86-6146-119-4

Нови Сад, 2024.

Пројекат реализован у сарадњи са Удружењем грађана ФОРТУНС Захваљујући Симици Петрови, Милану Марковићу и Боривоју Велковићу за помоћ коју су нам пружили током теренског истраживања.

НОВА САДА
ТУРИСТИЧКА ОРГАНИЗАЦИЈА ГРАДА НОВОГ САДА

CIP - Каталогизација у публикацији Библиотечка Матрица српске, Нови Сад 94(497)119(194)/1945(084.3) 912(497)113 Фрушка гора(084.3) ISBN 978-86-6146-119-4 COBISS.SR-ID 156486153

Аутопут Е - 75
Београд -
Суботица

ЛЕГЕНДА

- Партизански пут
- Државни путеви I Б реда, Нови Сад – Ириг, Бачка Паланка-Нови Сад
- Државни путеви II А реда
Нештин – Беочин – Сремска Каменица
Нови Сад – Сремски Карловци – Београд
(Корушка) Свилош – Лежмир – Ср. Митровица
- Државни пут II Б реда
Раковац – Змајевац – Врдник – Ириг, Крушедол – Марадик
- Општински путеви
- Улице
- Пруга Београд-Будимпешта
- Река
- Поток
- Мост
- Језеро
- Плажа
- Бициклистичка стаза ЕуроВело 6
- Скала
- Државна Граница
- Гранични прелаз
- Бензинска пумпа
- Бања - Wellness/spa
- Излетиште
- Гроб Бранка Радичевића
- Видиковица
- Висинска тачка (М)
- Планинарски дом
- Манастир
- Вински центри
- Кућа у Нештину
- Пећина
- Врдничка кула
- Информативни центар Националног парка „Фрушка гора“
- Иришки венац бб. Радно време: понедељак-недеља 08:00-16:00. У оквиру ИЦ посетиоци могу погледати природњачку поставку која репрезентује богатство парка, добити информације о туристичкој понуди, договорити услуге водича и др.

Више информација на: <https://www.nprfruskagora.co.rs/cir/turizam/>

Понуду хотела, апартмана и приватног смештаја можете наћи на интернет адресама туристичких организација Новог Сада, Ирига, Шиде, Сремске Митровице, Сремских Карловаца, Бачке Паланке, Инђије и Беочина.

СПОМЕН-КОМПЛЕКСИ, СПОМЕНИЦИ И ОБЕЛЕЖЈА НОБ-А У РЕЈОНУ ПАРТИЗАНСКОГ ПУТА

- 1 Споменик „Слобода“ – Иришки венац
- 2 Спомен-комплекс Рохал базе
- 3 Спомен-комплекс Јабука
- 8 Спомен-чесма посвећена 2. чети Фрушкогорског партизанског одреда у близини Рохал база на Шућаковом извору
- 9 Спомен-обележја посвећена 4. чети Фрушкогорског партизанског одреда и 6. пролетерској источнобосанској Народноослободилачкој ударној бригади – Цигански логор
- 10 Спомен-обележје Мошин гроб
- 11 Спомен-обележје посвећено 1. чети Фрушкогорског партизанског одреда
- 12 Објекти, споменици и гробови у оквиру и око Одмаралишта Летенка: Гроб Спасеније Игњатовић и Максe Перишина
- 13 Споменик посвећен Фрушкогорском партизанском одреду – Потес Хајдучки брег
- 14 Спомен-обележје Лепињицин гроб
- 15 Спомен-обележје посвећено 6. чети Фрушкогорског партизанског одреда
- 16 Споменик на месту погибије Бошка Палковљевића Пинкија

- 17 Спомен-обележје посвећено Игњату Павласу – Павласов чот
- 18 Спомен-обележје посвећено 3. чети Фрушкогорског партизанског одреда – Бранковац
- 19 Спомен-обележје 1. чети Подунавског партизанског одреда
- 20 Гроб борца Лазара Недељковића Кераша – Плетена Анта испред Норцева
- 21 Споменик посвећен првим иришким партизанима – Потес Иришки камен
- 22 Спомен-обележје 2. чети Подунавског партизанског одреда – Астали
- 23 Спомен-обележје 3. чети Подунавског партизанског одреда
- 24 Спомен-обележје 4. чети Подунавског партизанског одреда. На истом месту су гробови бораца: Светозара Голубовића Митраљете, Паје Зарића и Васе Војновића Црног, погинулих 1942.

ОБЕЛЕЖЈА НОБ-А НА ПРОСТОРУ ФРУШКЕ ГОРЕ У НАСЕЉИМА У ШИРЕМ РЕЈОНУ ПАРТИЗАНСКОГ ПУТА

Спомен-гробље, спомен-костурнице и спомен-обележје

- 4 Патризанско спомен-гробље и спомен-обележје жртвама фашистичког терора – Свилош
- 5 Спомен-костурница Грабовчана палих у борби против фашизма – Грабово
- 6 Спомен-костурница – Визић
- 7 Спомен-обележје Каменолом – Раковац

СПОМЕНИЦИ ПАЛИМ БОРЦИМА НОБ-А И ЖРТВАМА ФАШИСТИЧКОГ ТЕРОРА:

25 Буковац	33 Лежмир
26 Сремски Карловци	34 Гргуревци
27 Беочин	35 Мала Ремета
28 Черевих	36 Јазак
29 Сусек	37 Врдник
30 Нештин	38 Чортановци
31 Бингула	39 Крушедол Село
32 Дивош	

СПОМЕНИЦИ ПАЛИМ БОРЦИМА НОБ-А

- 40 Сремска Каменица
- 41 Споменик Стручица посвећено: Ђорђу Марковићу Ђиласу, Зенцелу Хуњадију и Станку Пауновићу Вељку – Раковац
- 42 Споменик четрдесет седморици бораца НОБ-а Сремски Карловци
- 43 Споменик борцима НОВЈ Николи Војновићу и Лазару Радосављевићу – Стражилово
- 44 Споменик погинулим члановима породице Јовичић – Јазак
- 45 Споменици борцима НОБ-а из Бешенова (Коста Никшић, Коста Тирић и биста н. хероја Ђорђа Никшића Јохана, поменути споменици су у девастираном стану) – Бешеново
- 46 Споменик Михајлу Захаровичу Галанову – Стара Бингула

СПОМЕНИЦИ РОДОЉУБИМА КОЈЕ СУ СТРЕЉАЛИ ФАШИСТИ

- 47 Споменик Ирижанима које су стрељали фашисти 1942. – Ириг
- 48 Споменик родољубима Визића и Ђипше које су стрељале усташе 1943. – Манастир Ђипша

Бисте

- 49 Бисте народних хероја Стевана Петровића Брилета и Димитрија Лазарова Раше – Беочин
- 50 Биста н. хероја Станка Пауновића Вељка – Беочин
- 51 Биста н. хероја Димитрију Лазарову Раши – Черевих
- 52 Биста Ђорђа Шундуковића, првог команданта Подунавског партизанског одреда – Змајевац
- 53 Биста н. херојке Анке Матић Грозде – Ириг
- 54 Бисте н. хероја Марка Перичина Каменара и Карла Бернаса – Гргуревци
- 55 Биста н. хероја Ђорђа Никшића Јохана - Бешеново (девастирано)
- 56 Биста Симе Релића, првог команданта Фрушкогорског партизанског одреда – Бешеновачки Прњавор

СПОМЕН-ПЛОЧЕ ПОСВЕЋЕНЕ ПАЛИМ БОРЦИМА НОБ-А И ЖРТВАМА ФАШИСТИЧКОГ ТЕРОРА

57 Буковац	60 Бешеново
58 Ривица	61 Стара Бингула
59 Шуљам	62 Нерадин
63 Спомен-плоча у знак сећања на Прву среску конференцију АФЖ-а одржану у септембру 1943. у Дивошу – Дивош	
64 Спомен-плоча посвећена успомени на 250 палих бораца Осме црногорске бригаде, погинулих у окршају са фашистима и сахрањених у Чалми – Стара Бингула	
65 Споменик подигнут у знак сећања на спаљивање Лединаца током Другог светског рата и Спомен-плоче палим борцима НОБ-а и жртвама фашистичког терора – Лединци (све на ресторацији у Заводу за заштиту споменика културе града Новог Сада, током 2021)	
66 Родна кућа н. хероја Анке Матић Грозде – Ириг	